

ئىككى - ئۈچ ياشلىق بالىلار تەربىيىسى

ئەركىن سىدىق

2014 - يىلى 7 - ئاينىڭ 11 - كۈنى

مەن ئۆزۈمنىڭ ئالدىنقى ئىككى پارچە ماقالىسىدە 45 يىللىق تارىخقا ئىگە، بالىلار تەربىيىسى مۇتەخەسسسلەردىن تەشكىل تاپقان «دەسلەپكى مەزگىللەر» [1] گۇرۇپپىسىنىڭ تور بېتىدىكى بىر قىسىم ئۇچۇرلارنى تونۇشتۇردۇم. مەزكۇر ماقالە ئالدىنقى قېتىملىق ماقالىلەرنىڭ داۋامى بولۇپ، مەن بۇ قېتىم ئىككى ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بولغان ئارىلىقتىكى بالىلار تەربىيىسى ھەققىدىكى تەۋسىيىلەرنى تونۇشتۇرىمەن.

1. ئىككى - ئۈچ ياشلىق بالىلارغا كىتاب ئوقۇپ بېرىشنىڭ پايدىلىرى

ئىككى ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بولغان ئارىلىقتا بالىلار ئەستە قالدۇرغان سۆزلۈكلەرنىڭ سانى شىددەت بىلەن كۆپىيىپ ماڭىدۇ. گەرچە بالىڭىز ئۆز-ئارا سۆزلەشكەندە ئۇ سۆزلۈكلەرنىڭ ھەممىسىنى تولۇق ئىشلىتىپ كەتمەسە، ئۇ 3 ياشقا توشقان ۋاقىتتا 400 گىچە بولغان سۆزلۈكنى چۈشىنىدىغان بولىدۇ. بۇ ياشتىكى بالىلارنىڭ سۆزلەش ئىقتىدارىدا ناھايىتى زور پەرقلەر بار بولىدۇ. يەنى نۇرغۇن بالىلار بىر قېتىمدا چوڭلارغا بىر-ئىككى تال سۆز بىلەن جاۋاب قايتۇرىدىغان بولسىمۇ، بەزى بالىلار قىسقا جۈملىلەرنى قۇراشتۇرۇشقا، ھەمدە بىرلىك ۋە كۆپلۈكنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەرنى، بۇرۇن، ھازىر ۋە كەلگۈسىنى ئىپادىلەيدىغان سۆزلەرنى، ۋە ئالماشلارنى توغرا ئىشلىتىشكە باشلايدۇ.

بۇ مەزگىلدە بالىغا كىتاب ئوقۇپ بېرىپ، ئۇنىڭ تىل قابىلىيىتىنى يېتىلدۈرۈش بۇرۇنقى ۋاقىتلارغا قارىغاندا نەچچە ھەسسە مۇھىم ئورۇنغا ئۆتىدۇ. بالىنىڭ تەپەككۈر قىلىش دائىرىسىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، بالا ھېكايىنىڭ كونكرېت مەزمۇنىغا تېخىمۇ قىزىقىدىغان ۋە كىرىشىپ كېتىدىغان بولىدۇ، ھەمدە كىتابتىكى رەسىملەرنى چۈشىنىدىغان، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان قاپپىداش سۆز ۋە سۆز-ئىبارلەرنى يادلىۋالىدىغان بولىدۇ. بالىڭىز 3 ياشقا توشقان ۋاقىتتا، ئۇ دائىم ئېلىپ بارىدىغان يېڭىلىقلارنى بايقاش جەريانىدىن ۋاقىتلىق ئارام ئېلىپ، سىز بىلەن بىللە بىر ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ، كىتاب ئوقۇيدىغان بولىدۇ. ھەمدە بالىڭىزغا بۇنداق كىتاب ئوقۇش ئىشى بىر خىل ھۇزۇرلىنارلىق ئىش بولۇپ تۇيۇلۇپ، بۇ ئىش سىز بىلەن بالىڭىز ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىشنى يەنىمۇ كۈچەيتىدۇ.

2. ئىككى - ئۈچ ياشلىق بالىلار تەربىيىسى ھەققىدە تەۋسىيىلەر

بالىلار تەربىيىسى مۇتەخەسسسلەرنىڭ دېيىشىچە، بالىلارنىڭ ئېلىپبە ھەرپلىرى ھەققىدىكى بىلىملىرى ئۇلارنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىقتىدارلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ بالىلارنىڭ

كىتاب ئوقۇشنى ئۆگىنىشنىڭ ئاساسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئىككى ياشلىق بالىڭىزنى ئۆزىنىڭ ئانا تىلىنى تەشكىل قىلىدىغان ھەرپلەر بىلەن ئۇچراشتۇرۇش، بالىڭىزنىڭ ساۋاتىنى كىچىك ۋاقىتتىلا چىقىرىشتىكى ئەڭ مۇھىم ئېلېمېنتتىن ئىبارەتتۇر.

(1) ئاكتىپلىق بىلەن ئاڭلاش

بالىڭىز رەسىم ۋە ھەرپلەرگە خېلىلا قىزىقىدىغان بولغاندا، سىز بالىڭىزنى بۇ ئىشلاردىن توسماي، ئۇنىڭ بىر ھېكايە ئېيتقۇچى بولۇشىغا يول قويۇڭ. شۇنداقلا سىز بالىڭىزنىڭ بىر ئاكتىپ ئاڭلىغۇچىسى بولۇپ بېرىڭ. ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاش بىلەن بىللە توختىماي ئۇنىڭدىن سوئال سوراپ، قىزىقارلىق جايلارنى كۆرسىتىپ بېرىپ، كىتابتىكى ۋەقەلىكلەرگە ھەر خىل قىلىقلار بىلەن ئىنكاس قايتۇرۇڭ. بالىڭىزنىڭ ھېكايە ئېيتقۇچى ۋە سىزنىڭ ھېكايە ئاڭلىغۇچى بولۇشىڭىز، ھەمدە بالىڭىزنى داۋاملىق رىغبەتلەندۈرۈپ تۇرۇشىڭىز بىلەن، بالىڭىزنىڭ ئۆزىگە بولغان ئىشەنچى تەدرىجىي كۈچىيىپ، ئاخىرىدا ئۇ سىز دېمىسىڭىزمۇ ئۆزلۈكىدىن كىتاب ئوقۇشنى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىشلار قاتارىدا قىلىدىغان بولىدۇ.

(2) ئەمەلىي ئىشلارنى چۈشەندۈرىدىغان رەسىملىك كىتابلار

ئىككى ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بولغان ئارىلىقتا بالىڭىز ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ئىش قىلىش ئىقتىدارلىرىنى ئۆگىنىشكە باشلايدۇ. قولىنى ئۆزى يۇيۇش، مۇنچا سۈيىنى ئۆزى ئېچىش، چېچىنى ئۆزى تاراش، كىيىمنى ئۆزى تاللاش ۋە ئۆزى كىيىش قاتارلىق كىشىلەر ھەر كۈنى قىلىدىغان ئىشلارغا ئىنتايىن قىزىقىشقا باشلايدۇ. مۇشۇ مەزگىلدە بالىڭىزغا ئاشۇنداق ئىشلارنى ئۆگىتىدىغان رەسىملىك كىتابلارنى ئوقۇپ بېرىش ئارقىلىق، ئۇنىڭ مۇستەقىل ئىش قىلىش قابىلىيىتىنى يەنىمۇ كۈچەيتىڭ.

(3) بىر كىتابنى تەكرارلاپ ئوقۇش

ئىككى ياشلىق بالا ئوخشاش بىر ئىشنى قايتىلاپ قىلىشنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدۇ. ئەگەر بالىڭىز ئوخشاش ئىككى-ئۈچ كىتابنى قايتا-قايتا ئوقۇشتا چىڭ تۇرۇۋالسا، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ ھەيران قالماڭ. بالىڭىزنى باشقا كىتابلارنى ئوقۇشقا زورلىماي، ئۇنىڭ قىزغىنلىقىغا يول قويۇڭ. گەرچە سىز ئوخشاش كىتابنى قايتا-قايتا ئوقۇشتىن زېرىكىپ قالىدىغان بولسىڭىزمۇ، بالىڭىز ئۈچۈن ئىش ئۇنىڭ دەل ئەكسىچە بولىدۇ. گەرچە بالىڭىز بىر ھېكايىنى بۇرۇن 20 قېتىم ئاڭلاپ بولغان بولسىمۇ، ئۇنى ھەر قېتىم قايتىلاپ ئوقۇغىنىدا ئۇنىڭدا يەنە يېڭى ۋە ھاياجانلىق نەرسىلەرنى بايقايدۇ. ھەمدە بالىڭىز ئۇزۇن ئۆتمەي ھېكايىدىكى قاپىيىلىك سۆزلەر ۋە سۆز-ئىبارلەرنى ئەستە قالدۇرۇپ، كىتابنى سىز بىلەن بىللە ئوقۇشقا باشلايدۇ. بۇ يېڭىدىن باشلانغان ساۋات چىقىرىش ھەمدە ئۆز-ئۆزىگە بولغان ئىشەنچنى كۈچەيتىش جەريانىدۇر.

(4) پاسسىپ ئاڭلىغۇچى

بەزىدە سىزنىڭ ئىككى ياشلىق بالىڭىز سىز ئوقۇپ بېرىۋاتقان كىتابقا قۇلاق سالمايۋاتقانداك تۇيۇلسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇ كىتابتىكى مەزمۇنى سىز ئويلىغاندىن جىق ياخشى قوبۇل قىلىۋاتقان بولىدۇ. نۇرغۇن بالىلار ئوقۇپ بېرىلىۋاتقان كىتابنى باشقا بىر ئىش بىلەن شۇغۇللىنىپ تۇرۇپ ئاڭلىسا، ئۇنىڭدىكى مەزمۇنى ياخشىراق قوبۇل قىلالايدۇ. ئەگەر بالىڭىز بىر قېتىملىق كىتاب ئوقۇش ۋاقتىدا كىتابقا زېھنىنى يىغالمىسا، ئۇنىڭغا بىر بويلاق بىلەن بىر پارچە قەغەز بېرىپ، سىز كىتاب ئوقۇۋاتقاندا ئۇنىڭغا رەسىم بويىتىڭ. شۇ چاغدا سىز ئۇنىڭ كىتابقا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ، كىتابتىكى مەزمۇنلار ھەققىدە سوئال سورىۋاتقانلىقىنى بايقايسىز.

3. ساۋات چىقىرىشنى تېزلىتىش

ئىككى-ئۈچ ياشلىق بالا بىر بوۋاق ئەمەس، ئۇ ھەر بىر كۈننىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ئىدىيىگە، ھېسسىياتقا ۋە قابىلىيەتكە ئىگە بولغان بىر مۇستەقىل ۋە ئۆز-ئۆزىگە ئىشەنگەن كىشى بولۇشقا قاراپ تەرەققىي قىلىدۇ. سىزنىڭ قانداق كىتابلارنى تاللىشىڭىزدىن قەتئىينەزەر، بالىغا كىتاب ئوقۇپ بېرىش بالىڭىزنىڭ ساغلام ئۆسۈپ يېتىلىشىدىكى كەم بولسا بولمايدىغان ئامىلدۇر.

ئىككى ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بولغان بالىغا كىتاب تاللاشتا، تۆۋەندىكىلەرگە ئەھمىيەت بېرىڭ:

(1) جۈپلەش ۋە تۈرگە ئايرىش: بالىڭىز ئاساسىي شەكىللەر ۋە رەڭلەر بىلەن تونۇشۇپ بولغان بولسا، ئۇ ئەمدى ئاشۇ قابىلىيەتلەرنى ئىشقا سېلىپ، ئوخشىمىغان شەكىللەرنى جۈپلەشتۈرۈش، تۈرگە ئايرىش ۋە قارىمۇ-قارشىسىنى تېپىش ئىشلىرىدىن ناھايىتى ھۇزۇرلىنىدۇ.

(2) تېپىشماق كىتابلىرى: تېپىشماق تېپىش ئىقتىدارى ئەڭ كۈچلۈك بولغان قوراللارنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ بالىلاردا قول-كۆز ھەمكارلىقىنى ئاشۇرۇش، شەكىل ۋە رەڭلەرنى تونۇش، ۋە كۈچلۈك دەرىجىدىكى مەسىلە ھەل قىلىش ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈش قاتارلىق جەھەتلەردە ئىنتايىن ئۈنۈملۈك رول ئوينايدىغانلىقى بايقالغان.

(3) ھەرپ بىلەن سانلار: سىز ئالدىنقى يىلى باشلىغان ھەرپ ۋە سان ھەققىدىكى دەرسلەر ئىككى ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بولغان ئارىلىقتىكى بالىلار ئۈچۈنمۇ داۋاملاشتۇرۇلىدۇ. بالا ئۈچ ياشقا يېقىنلاشقاندا، ئۇ ھەرپلەر بىلەن تېخىمۇ ياخشى تونۇشۇپ، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ سۆزلىرىدىمۇ ئىشلىتىدىغان بولىدۇ. ئۇ ئېلىپبە ھەرپلىرىنى باشتىن ئاخىرغىچە دەپ بېرەلىشى، ھەمدە بىردىن 10 غىچە ساناپ بېرەلىشىمۇ مۇمكىن.

(4) بەدەننىڭ تۈزۈلۈشى: سىزنىڭ ئىككى ياشلىق بالىڭىز ئۆزىنىڭ بەدنىگە نىسبەتەن ئىنتايىن كۈچلۈك قىزىقىشنى نامايان قىلىشى، ئۆزىنىڭ بۇرنى، قۇلقى، كۆزى ۋە ئېغىزىنى كۆرسىتىپ بېرىش بىلەن ئىنتايىن خۇشال بولۇشى مۇمكىن. بالىڭىزنىڭ مۇشۇنداق بىلىملىرىنى كۈچەيتىدىغان ۋە كېڭەيتىدىغان كىتابلارنى تاللاڭ. بالىلار كىتابى يازغۇچىسى ئەل پېركىنز (Al Perkins) يازغان بىر قىسىم ئاشۇنداق كىتابلار بار.

(5) تەڭ پايدىلىنىش: ئىككى-ئۈچ ياشلىق بالىلار ئۈچۈن قىيىن ئۆتكەللەرنىڭ بىرى باشقا بالىلار بىلەن ياخشى ئويناش ۋە نەرسىلەردىن تەڭ پايدىلىنىشتىن ئىبارەت. بالىغا مۇشۇنداق چۈشەنچىلەرنى مەزمۇن قىلغان كىتابلارنى ئوقۇپ بەرسىڭىز، بالىڭىز باشقا بالىلار بىلەن مۇناسىۋەت قىلىشقاندا قائىدە-يوسۇنلۇق بولىدىغان بولىدۇ.

(6) ئوبۇرنى ئىشلىتىشنى ئۆگىتىش: گەرچە ئوخشىمىغان بالىلارنىڭ يېتىلىش سۈرئىتى ئوخشاش بولمىسىمۇ، كۆپ ساندىكى بالىلار ئىككى ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بولغان ئارىلىقتا ئوبۇرنى ئىشلىتىش ئۇقۇمىنى چۈشىنىدىغان بولىدۇ. مۇتەخەسسسلەر بالىلارنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئوبۇرنى ئىشلىتىشنى بالىلار ئۆزلىرىنىڭ سۈرئىتى بويىچە ئۆگىنىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. ئەمما بالىڭىزنى ئوبۇرنى قانداق ئىشلىتىدىغانلىقى ھەققىدىكى كىتابلار بىلەن ئۇچراشتۇرسىڭىز، بالىڭىز بۇنداق بىر يېڭىلىقتىن گاڭگىراپ قالمايدىغان بولىدۇ.

بۇ ماقالىنى ھېچكىمدىن سورىماي، مەنبەسىنى بەرگەن ئاساستا باشقا ھەر قانداق تورغا چىقارسىڭىز، ياكى ئېلېكترونلۇق ئوخشاش باشقا ھەر قانداق شەكىلدە ئىشلەتسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. بۇ ماقالە بارلىق ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپ.

پايدىلىنىش ماتېرىياللىرى:

[1] Literacy Skills: Ages 2-3

https://www.earlymoments.com/Promoting_Literacy_and_a_Love_of_Reading/2-3-years-old_Child_Development_Tips/

